

Concepts of Vizantiya's Neo-platonism in Kyiv Rus and other cultural and historical literary codes

This article is concerned with new epistemic model which is connected with perception of Kyiv Rus literature from the Neo-platonic's point of view. We pick out the main philosophic concepts which by means of symbols and images obtain embroidery realization in the works of medieval scribes. It is also payed an attention to similarity of these concepts in traditions of Christianity, Sophism, Judaism.

Key words: Neo-Platonism, concept, parabola, symbol.

УДК 821.161 «10/12»

Сивець С., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ФІЛОСОФСЬКО-ЛІТЕРАТУРНА
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КАТЕГОРІЙ «МОВЧАННЯ» ТА «ТИШІ»
В «КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОМУ ПАТЕРИКУ»**

В статті запропоновано розглянути літературну пам'ятку Київської Русі «Києво-Печерський Патерик» через філософські категорії «мовчання» та «тиші». Увага зосереджується на зіставленні вияву внутрішньої та зовнішньої «тиші» через символічний вимір молитви.

Ключові слова: «Києво-Печерський Патерик», категорія «мовчання», «тиша».

Однією з найбільших за обсягом і найцікавіших за багатством культурно-історичного змісту пам'яток киеворуської літератури є «Києво-Печерський Патерик». «Патерик» і «Кобзар» були дві найпопулярніші українські книги.

Мета роботи: виокремити філософські доміанти літературної пам'ятки, з'ясувати їх інтерпретацію в тексті та окреслити співмірність філософського та літературних начал у монументальній пам'ятці Києворуської доби. **Актуальність.** «Києво-Печерський Патерик» постав як писемний документ, що виражає традицію Київської Церкви. Незважаючи на пізніші редакції та виправлення тексту, «Патерик» не втратив своєї важливості та цінності для дослідження і вивчення автентичної давньоруської духовності. Ця літературна пам'ятка й досі залишається дидактичним джерелом для українського письменства.

Новизна: в роботі пропонуються аксіологічні характеристики літературної пам'ятки через філософські категорії «тиші» та «мовчання». Читаючи

«Патерик», потрібно пам'ятати про специфіку таких текстів, яка полягає у використанні особливого стилю, притаманного життійній літературі. «Києво-Печерський Патерик» – це не лише витвір двох авторів, Симона і Полікарпа. Це художній цілісний твір, провідною ідеєю якого є апологія чернечого подвижництва, а творення його образів залежить від характеру і позицій їхніх творців. Не може не зацікавити філософське значення «мовчання» в «Патерику». Особливо цікавою видається вона завдяки працям українського теоретика Віктора Малахова. «Мовчання є одним з найглибших символів християнства та водночас одна з принципових добродішностей християнської душі, і мовчання в «Патерику» – це не самодостатня справа, а суттєва риса цілісної духовної атмосфери давньокиївського християнства», – пише він [Малахов 2004, 29]. Легко переконатися, що тема мовчання в «Патерику» постає в найбільш принципові моменти, пов'язані з покладанням певних духовних засад життя. Адже мовчання є одним з найглибших символів християнства. Ось як про нього говорить преподобний Іоан Ліствичник – автор добре знаний на Русі й цитований одним з укладачів Патерика, єпископом Симоном: «Сповнене благого розуміння мовчання є матір молитви ... Люблячий мовчання наближається до Бога й, таємно з ним розмовляючи, освічується від Нього» [Котляр 1994, 56].

Як бачимо, Віктор Малахов не даремно мовчання називає символом, який можна осягнути як всеохоплюючий символ людського буття. Адже, мовчання в повноті його духовного значення не є суто мовним явищем. Людина може жити, любити, вірити мовчки, і ця людська якість зовсім не залежить від кількості вимовлених слів. В. Малахов зазначає: «Мовчання є символом всеохоплюючим, що огортає кожен наш вислів і вчинок, усе наше життя, увесь наш світ. Бог – Слово народжується в Божественній Тиші й повертає нас до Неї» [Малахов 2004, 29]. І ми не можемо з цим не погодитись, бо мовчання завжди супроводжує людський спокій, простір існування людини та людську волю. У «Києво-Печерському Патерику» ця тема постає в найбільш принципові моменти, які пов'язані з покладанням певних духовних засад буття, або ж у підсумковій характеристиці образу святого, що відійшов.

Так, про засновника Печерського монастиря преп. Антонія спершу дізнаємось, що жив він, прийшовши до Берестова один у печері «*въ велицьм въздръжаниш*»; в жодному з існуючих монастирів оселитися не хотів – «*Богу не воляш*» [Патерик 1998, 48]. Пробувши деякий час на Святій Горі, Антоній знаходить новий притулок у віддаленій печері, викопаній Іларіоном, майбутнім митрополитом київським, де той «*въ тайнь*» молився Богу. І коли вже навколо Антонія збирається братія, коли відкопується велика пе-

чера, влаштовується церква, Антоній, благословивши насельників, залишає їх заради нового усамітнення « *Живете себь, и азъ поставлю вам ігумена , а сам хощу въ ону гору ити и тамо сісти един. Яко же и прежде рьх, обыкле уединився*» [Патерик 1998, 38].

Як бачимо, мовчання було потрібне Антонію для того, щоб прийняти Боже Слово та поглибити свій зв'язок з Богом перед обличчям фізичних і духовних страждань. Адже вважав, що Бог промовляє через тишу. Також значення мовчання підкреслюється й в інших місцях «Патерика». Наприклад, єпископ Симон звертається до чорноризця Полікарпа з такими словами: « Брате! Съд в безмолвии, събери си ум свой» [Патерик 1998, 28]. Отже, з вище наведених прикладів стає зрозумілим, що мовчання є дійсно важливою рисою для Києво-Печерського патерика. Але це зовсім не означало, що потрібно було повністю відмовлятися від духовного й життєвого спілкування святої братії. Пам'ятаємо як Симон закликав неспокійного Полікарпа до мовчання й духовної зосередженості, але водночас й попереджав : « *Събора церковного не отлучайся*» [«Патерик» 1998, 25].

Стає зрозумілим, що внутрішня і зовнішня тиша є потрібними для того, щоб почути саме таке слово, а тому існує необхідність навчитися цінності мовчання, відкривати сенс зосередження та внутрішнього спокою. Це стосується не тільки особистої молитви, але також участі в літургії. Бенедикт XVI зауважував, що тиша може розчистити внутрішній простір в глибині нас самих, щоб там міг оселитися Бог, щоб Його слово тривало в нас, щоб любов до Нього закоренилася в наших думках і серці та оживляла наше життя».

Так само й мовчазна усамітненість преп. Антонія, і Феодосієва прихильність до мовчання – це не лише символ буття, а в першу чергу духовне очищення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грушевський М. Історія української літератури: в 6 т., 9 кн. \ Михайло Грушевськийю – Т. I. – К.: Либідь, 1993. – 264 с.
2. Києво-Печерський патерик Касіянівський 2-ої редакції 1462 р. // Патерик Києво-Печерський / Упоряд., прим. та дод. І. Жиленко; Відп. ред. В. М. Колпакова. – К., 1998.
3. Котляр М. Ф., Смолій В. А. Історія в життєписах. – К., 1994.
4. Малахов В. Здобуття мовчання (За матеріалами Києво-Печерського Патерика) // Історія української філософської думки, К., 2004, С. 29-30.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2013.

Сивец С., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

**Философско-литературная интерпретация категории «молчания»
и «тишины» в «Киево-Печерском Патерике»**

В статье предлагается рассмотреть литературный памятник Киевской Руси «Киево-Печерский Патерик» через философские категории «молчания» и «тишины». Внимание уделяется сопоставлению проявления внутренней и внешней «тишины» через символическое измирение молитвы.

Ключевые слова: «Киево-Печерский Патерик», категория «молчание», «тишина».

Syvets S., stud.,

**Philosophical and literary interpretation of categories «silence»
and «piece» in «Kyiv-Pechersk Lives of Holly Fathers»**

We propose to look at the literary work of the period of Kyiv Rus «Kyiv-Pechersk Lives of Holly Fathers», according to philosophical categories of «silence» and «piece». Main attention is payed to analysis of functions of inner and outward «piece» by means of symbolical prayer's presentation.

Key words: «Kyiv-Pechersk Lives of Holly Fathers», categories of «silence» and «piece».

УДК 821.161.2-1.09:791

Степанченко О., ст.наук.спів.,
Зав. експозиційним відділом
Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара»

«КІНОПОЕТИКА У ТВОРАХ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО»

В статті висвітлено деякі аспекти інтерактивності літературно-кінематографічної поетики в повістевій прозі М. Вінграновського. Розкрито домінування у творах письменника стереоскопічного зображення, символічних образів, пейзажів тощо.

Ключові слова: монтаж, гармонія, контраст, деталь, символ, колір, пейзаж.

Для ХХ століття характерні взаємовпливи і взаємопроникнення різних видів мистецтв. На початку ХХ ст. очевидним став факт зближення літератури та кіно, і якщо, наприклад, режисер С.Ейзенштейн шукав у мові поезії засобів для кінопоетики, то сама кінопоетика мала вплив на творчість багатьох поетів і прозаїків. Отже, прослідковується бінарний зв'язок.